

Sămănătorul

Revistă Literară Săptăminală

Sumarul :

N. IORGA. — O personalitate culturală din Ardeal: Ioan Lăpădatu (1844—1878).

CONST. SP. HASNAȘ. — Sonet.

ION SCURTU. — Traducerile literare la noi.

ADRIANA GEORGHIU. — Dor (poesie).

AL. G. DOINARU. — Un suflet nevinovat.

LAZĂR ILIESCU. — Sonet.

V. PÎRVAN. — Două cărți de actualitate.

DINU RAMURĂ. — Din «Iliș-Vodă (fragment).

N. IORGA. — Cronică.

In supliment : *Mănăstirea Hurezu; Intrarea; Biserica cea mare.*

REDACTIA:
STRADA BUZEȘTI, 42.

ADMINISTRAȚIA:
STRADA REGALA, 6

BUCUREȘTI.

EXEMPLARUL:
In țară . . . 20 bani
In străinătate 25 ,

ABONAMENTUL ANUAL:
In țară 10 lei
In străinătate . 12 ,

„Minerva“ Institut de Arte Grafice și
Editură. Societate anonimă.

București, Str. Regală, 6.

BIBLIOTECA SCRITORILOR ROMÎNI

A apărut:

N. NICOLEANU

POESII ȘI PROSĂ

VASILE CÎRLOVA

POESII

C. STAMATI

POESII ȘI PROSĂ

Publicație îngrijită de d. G. BOGDAN-DUICĂ

Prețul: Lei 1.50

De vânzare la toate librăriile.

Cărti apărute în editura Insti-
tutului de „Minerva“
arte grafice
București. — Strada Regală 6. — București.

AUTORII CLASICI

	L. B.		L. B.
ALECSANDRI V. — Poesii	1.50	EMINESCU M. — Poesii postume	1.50
— Teatru, vol. I	1.50	— Scrieri politice și literare	2.—
— Teatru, » II	1.50	— Literatură populară	1.50
— Teatru, » III	1.50	FILIMON N. — Ciocoiți vechi și noi	1.50
— Prosă	1.50	ISPIRESCU P. — Legendele său basmelor Românilor	1.50
ALECSANDRESCU GR. — Versuri și prosă	1.25	NEGRUZZI C. — Prosă	1.50
BĂLCESCU N. — Istoria Româ- nilor supt Mihai-Viteazul	1.50	ODOBESCU AL. — Vol. I. Opere complete	1.50
BOLINTINEANU D. — Poesii	1.50	PANN ANTON. — Opere comp- lete	1.50
CREANGĂ I. — Opere complete.	1.50		
EMINESCU M. — Geniu pustiu	2.—		

NB. — Toate aceste scrieri — exceptînd „Poesii Postume“ și „Geniu Pustiu“, de Eminescu, — se găsesc în ediții de lux . . . à Lei 3.— vol.

AUTORII CONTIMPORANI

	L. B.		L. B.
ALDEA-SANDU C. — În urma plugului	1.50	HODOȘ CONSTANȚA. — Frumos.	1.50
— Drum și popas	1.25	IORGA N. — Cuvînte adevărate.	2.50
BÎRSAN Z. — Visuri de noroc	2.—	— Drumuri și orașe din Ro- mânia	2.50
BELDICEANU N. N. — Chipuri de la mahala	1.50	— Sate și mănăstiri din Ro- mânia	2.50
BOUREANU EUG. — Povestiri din copilărie	1.50	— Pe drumuri depărtate	1.50
CHENDI IL. — Preludii	2.50	— Neamul românesc în Bu- covina	2.50
— Foiletoane	2.50	— Neamul românesc în Ar- deal și țara ungurească, 2 volume à	2.50
— Fragmente	2.50	— Gînduri și sfaturi ale unui om ca oricare altul	1.50
COATU N. GR. — Din viața ță- rânească	1.—	— Ștefan-cel-Mare și Mihai- Viteazul	—50
CUNȚAN MARIA. — Poesii	1.25	— Istoria Românilor în chi- purii și icoane	2.50
DELATISMANA CORN. IOANA. — 100 basme pentru copii	2.50	IOSIF ST. O. — Din zile mari	2.—
EMILGAR-GARLEANU. — Bătrîinii FLAMMARION C. — Tainele ce- rului (tr. d. H. G. Lecca)	1.50	— Credințe	1.50
GENLIS D-NA (de). — Povestiri morale pentru tinerime	1.50	LECCA G. H. — Poesii	1.50
GORUN ION. — Taina a șasea	1.50	LIVESCU FLOREA MARIN. — Nu se cuvîne!	1.50
GRIGOROVITZA EM. — Chipuri și graiuri din Bucovina.	2.50	MANOLACHE-HOLDA I. — Fete	1.50

	L. B.
PAPAHAGI N. și JULES BRUN. Moșneagul de la munte . . .	1.50
PAUL AUGUSTIN. — Între Someș și Prut . . .	1.50
PETRESCU-PETRA N. — Ilie Marin	1.50
POP VASILE. — Rîs și plîns . . .	1.50
— Domnița Viorica . . .	2.—
POPOVICI C. AUREL. — Vorbe înțelepte . . .	1.50
ROSETTI R. D. (Max). — Între Capșa și Palat . . .	2.—
Rutenisarea Bucovinei . . .	3.50
SADOVEANU M. — Povestiri . . .	1.50
— Crișma lui moș-Precu . . .	2.—
— Dureri înnăbușite . . .	2.—

	L. B.
SADOVEANU M. — Șoimi . . .	1.50
— Povestiri din război . . .	2.—
— Floare-Oflită (roman). . .	2.—
— Amintirile căprarului Gheorghită . . .	2.—
SCROB C. — Rouă și brumă . . .	1.50
SCURTU AUREL. — Căluza sta- țiunilor Balneare și Climate- rice din România . . .	2.50
SLAVICI I. — Vatra părăsită. . .	2.—
— Din bătrîni. . .	2.50
TEODORU A. GH. — Din viața marinarului . . .	1.50
VOINEȘTI-BRĂTESCU I. — Nuvel. și schițe . . .	1.50

BIBLIOTECA POPULARA „MINERVA“

No.		L. B.
No. 1—3.	Istoria populară a Romînilor . . .	—45
» 4.	Cîntarea Romîniei . . .	—15
» 5.	Istoria populară a li- teraturii Romîne . . .	—15
» 6.	Revoluția lui Tudor Vladimirescu . . .	—15
» 7.	Perdereă Basarabiei. —15	—15
» 8.	Unirea Principatelor. —15	—15
» 9.	Mihail Cogălniceanu. —15	—15
» 10.	Vasile Alecsandri . . .	—15
» 11.	Stefan-cel-Mare . . .	—15
» 12-13.	Istoria lui Mihai Vi- teazul, de N. IORGA . . .	—25

No.		L. B.
No. 14.	Revoluția lui Horia . . .	—15
» 15.	Răpirea Bucovinei . . .	—15
» 16.	Cum să ne creștem copii.	—15
» 17.	Pastrarea sănătății . . .	—15
» 18.	Ce să citim?	—15
» 19.	10 Mai	—15
» 20-22.	Războiul pentru nea- tîrnare	—45
» 23.	Viața și faptele Mitro- politului Moldovei Veniamin Costachi . . .	—15
» 24.	Aritmetică	—15

BIBLIOTECA MUSICALĂ ≡ „LIRA ROMÂNĂ”

Conținînd cele mai frumoase române și cîntece
naționale romîne pentru voce și piano ≡

NUMERELE APARUTE :

1. Deșteaptă-te Române. Cîntec pa-
triotic.	11. Cucuruz cu frunza'n sus. Cîntec
popular.
2. Luna doarme. Română populară.	12. Fetița din acel sat... Arie din
Transilvania.
3. Aoleu! Arie populară.	13. Popa zice că nu bea. Arie popular.
4. Suspine crude. Română populară.	14. Inimioara mea. Arie populară.
5. Cîț te-am iubit. Română popular.	15. Am un leu și vreau să-l beau.
Cîntec popular.
6. Călugărul. Melodie populară.	16. Pasăre galbenă'n cioc. Cînt. pop.
7. Pentru tine Jano. Cîntec popular.	17. Imnul Regal Român de Hübsch.
8. Două fete spală lînă. Arie popul.	18. Cîntecul Gînteii Latine.
9. Ce te legești codrului? Română.	
10. Steluța. Română.	

Prețul unui Ex. 20 bani.

**De vânzare la toate librăriile din țară și la Institutul de
arte grafice și editură „MINERVA“, București, Str. Regală, 6.**

SĂMĂNĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ SĂPTĂMINALĂ

Redacția Strada Buzoști 42 Administrația Strada Regală, 6. BUCUREȘTI	Director: N. IORGA Redactori: { St. O. Iosif, M. Sadoveanu și I. Scurtu.	ABONAMENTUL ANUAL în țară . . . 10 lei în străinătate 12 »
--	---	--

O personalitate culturală din Ardeal: Ioan Lăpădatu

(1844—1878)

«Asociația ardeleană» a tipărit din nou, pentru cetirea poporului, în două volume, îngrijite de d. Andrei Bârseanu, «Nuvelele istorice» ale lui Ioan Lăpădatu, unul dintre cei mai buni profesori pe cari i-a avut buna școală românească înaltă a Brașovului. Cărțile vor pătrunde, de sigur; ele vor fi cetite cu plăcere, căci spun lămurit, limpede, foarte răspicat și cuminte, pe înțelesul oricui aproape, despre vechi lucruri românești pe care, puțin supus schimbărilor, cum a fost, poporul le înțelege, le prețuiește și e în stare a le iubi cu mult mai mult decît atîția dintre cărturarii foarte «moderni» din zilele noastre.

Și de acești cărturari și de alții, cari mai pot să-și aducă aminte de faptul că sîntem și noi un popor, cu adînci rădăcini în trecut și cu o puternică tendință firească de a ne întinde și desfășura în viitor, — n'a fost ținută în samă cituși de puțin această retipărire, care este pentru generația de astăzi ca o scoatere din mormînt. Cîți au avut chiar în mină «Nuvelele istorice», înnoite ca ortografie și tipar, nu vor fi mers prea departe în răsfoirea lor. Dacă e limba de astăzi — și o îngrijită, o mlădioasă limbă —, anumite semne ale unor timpuri cu totul șterse îi vor fi răspins: declamația sentimentală ce se întîmpină pe alocurea, dar, mai mult decît dînsa, naivitatea, nevino-văția pe care cătau pe atunci s'o dea scrierilor lor și autorii cu viața îndoielnică și cu gîndul necurat și care pornia de la sine din sufletul iubitor, prietenos, gata la muncă și la jertfă, în cel mai înalt înțeles al cuvîntului, al dascălului brașovean. Și, astăzi, rinjește cineva mai bucuros decît să fie văzut zimbînd pîrintește, și puțin sînt aceia cari să nu fie bucuroși a fi crezuți mari bețivi, strașnici înșelători de femei, trădători și făcători de rele în cercul legăturilor lor de intimitate!

Lăpădatu n'a fost un om ambițios; el nu s'a gândit poate nici-o dată la prețuirea, la iubirea care-l încunjura, la sentimentele cu totul deosebite pe care le aveau față de dînsul școlarii săi, ce-și amintesc și astăzi cu duioșie de dînsul; el nu și-a dat samă de faptul că era mai bine pregătit decît cei mai mulți pentru sarcina de a fi un bun îndreptător, nu numai al școlii, ci și al culturii poporului nostru de peste munți. Cu gîndul numai la o frumuseță artistică pe care o cunoștea din întînsele și feluritele lui cetiri, din îndelungata petrecere pe care a făcut-o în Franța și în Belgia, unde a luat și titlul de doctor, el nu-și ascundea slăbiciunea mijloacelor poetice pe care le avea la îndămină și, cu părere de rău, dar fără amărăciune, el se mărturisia ca o «mediocritate» folositoare într'un timp în care lipsiau cu totul în Ținutul său ardelenesc talentele cele mari. Pentru noi însă, cari avem perspectiva, el se înfățișează altfel, nu numai ca un om simpatic, nu numai ca un harnic muncitor răpus la treizeci și patru ani de o muncă fără preget și fără cruțare, nu numai ca un escelent om de școală, ci, mai ales, ca o figură interesantă prin înțelegerea nevoilor unei epoci noi și prin deslușirea acestora cu predicția învățătorului ca și cu exemplul scriitorului.

Generația de la 1848, cu puternica ei mîndrie latină, cu idealul ei de mare libertate romană, dispăruse. Ce trebuia să facă tinerii, dintre cari făcea parte și Lăpădatu, născut din părinți țeranî într'un sat din marginea Oltului, la 1844? Să repete cuvinte pe care nu le credeau, să scrie pe steag ideale pe care știa bine că nu le pot atinge, să încerce cu puterile scăzute de neîncredere ceia ce nu izbutise acelora ce închinase în serviciul aceleiași cauze o convingere fanatică, din acelea care pot face minuni? Să îmbrace șarlatanește veșmintul care stă rău pe umerii epigonilor? Și, în același timp, să trăiască închiși în aerul specific ardelean, cam învechit, fără a deschide ferestile largi curenților nouă ce băteau de pe plaiurile «țerii»?

Mulți au și fost de această părere: să fim latinî, romanî, intransigenți, neîmpăcați; tot sau nimic: Roma sau Fofeldea! Alții și-au dat samă că acest popor nu mai poate folosi la nimic, și atunci s'au așezat frumușel lingă mesuța de birt, pe alba față de masă a căreia se tot înnoia halba de bere: ei au trecut astfel de la cele mai înalte neguri romantice în cele mai proaste adîncuri ale vieții de burtă-verde provincial.

Pe Lăpădatu l-au scăpat de această soartă unele însușiri ale sufletului și unele împrejurări ale vieții. Avea prea mult bun simț pentru a rosti crezuri gigantice ca ale înaintașilor «cari, dincolo și

dincoace de Carpați, au luat giulgiul tins peste sicriul în care zăcea mortul, adecă poporul român». Dar avea prea multă mândrie, demnitate, simț de civilizație și iubire de neam pentru a putea îngădui viața celor mulțămiiți cu băutura noastră cea de toate zilele. Se întâmplase apoi că el învățase în orașe latine, la un loc cu studenți din «țară», că-și căpătase catedra la Brașov, pe unde e mai largă pentru drumeți și pentru idei trecătoare muntelui.

Deci el avu totdeauna înaintea ochilor o *singură* literatură românească, o singură inspirație, un singur stil și o unică ortografie. Între Romîni de «dincoace» și cei de «dincolo», el nu face nici o deosebire. Scrie la «Familia» d-lui Vulcan, dar și în «Traianul», de la București, al d-lui Hasdeu. Se crede că a imitat în versurile sale, care n'au nici-o valoare originală, căci acest suflet cuminte și înțelegător n'avea nici putere, nici visiune, pe Murășanu; poate, într-o parte mai mică de cum se bănuiește. Mult mai strîns se ține el însă de gingășia bogată în diminutive, de ușoara glumă de iubire a lui Alecsandri (v. d. ex. «Miri») sau de pledoariile înfocate ale lui Grigore Alexandrescu (v. d. ex. «La Provedință») sau de fantasia romantică a lui Bolintineanu, ba chiar de tinguirea socială a lui Boliac. De la «mielușeaua» și «floriceaua», de la «crinul plăpînd» la oda către «Provedință», de aici la umbrele Corvinilor din cetatea Inidoarei, și în sfîrșit la orfanii, orfane, la «bolnava mamă», la «moșneagul sărac». Cînd cearcă ritmul popular în «Cucul» :

La umbră de fag ședeam
 Și la mîndra mă gîndiam;
 Dar un cuc, de-asupra mea,
 Tot cînta și prorocia:
 Cuce, cîți ani îmi vei da
 Pînă cînd m'oiu însura?...

 Eu plîngeam, cucul zbura,

singura poezie a lui ce se poate ceti cu plăcere —, e tot o înriurire a lui Alecsandri.

Din viața ardeleană a anului 1848 el și-a scos drama «Tribunul», lupta între iubirea pentru o femeie și simțire pentru neam —, care cuprinde, pe lingă un foarte frumos grai, și unele scene puternice¹. Dar, cînd începură la noi studiile istorice pe urma edițiilor și lucră-

¹ La un loc cu poeziile, în «Încercări de literatură», Brașov, 1874.

rilor d-lui Hasdeu, ca și supt înriurirea, astfel întărită, a publicatorilor de izvoare din anii 40, Bălcescu, Kogălniceanu, — încă odată scriitorul ardelean se inspiră din mișcarea literaturii de peste munți. În cele două ziare ce a scos între anii 1874 și 1878, «Orientul latin» și «Albina Carpaților», el a dat rost, mișcare și chiar oarecare culoare vieții trecute a neamului în țerile cu Domni de la Dunăre sau în Împărăția de păstori aromini a Balcanilor. «Nuvelele» acestea, din vremea lui Țepeș, a Asaneștilor, a Movileștilor, a luptelor pentru stăpânire date de Cantacuzini, vor rămînea de sigur. Subiectul e foarte bine studiat, eroii vorbesc frumos românește, după datina vremii lor (L. gîcește așa de bine tonul, încît une ori și se pare a ceti un vechiu răvaș domnesc); ici și colo, ei se mișcă vioiu.

Ar fi meritat un mai mare răsunset articolele de îndrumare pe care Lăpădatu le-a strîns în broșura din 1877 «Asupra situațiunii». Ele cuprind un întreg program de acțiune nouă care ar fi fost îndeplinit măcar în unele puncte dacă enunțatorul lui nu s'ar fi stîns așa de răpede.

Lăpădatu crede că a venit acum epoca de gospodărie, de muncă, de îmbogățire, de consolidare și generalizare a conștiinții. Romîni să se ia pe urma Sașilor, să se facă meșteri, negustori, să cucerească orașele, să caute a se înțelege între sine pentru scopuri mai înalte. Spre a deschide calea, cărturarii să lupte cu arma culturii. Să se culeagă, să se facă roditoare arta poporului, să se întrebuițeze adevărata limbă a celor mulți, să se scrie cărțile ce luminează. Să se închege societăți pentru dezvoltarea trupului și a minții. «Asociația» să-și întindă cercul de acțiune: să facă expoziții pentru națiune, să îndemne la scrisul cărților învățătoare. O întreagă operă de educație națională să înceapă astfel pentru «a pune în relief caracterul propriu, fisionomia bine marcată și originală», ce avem. Prin ea să se capete, în locul vechiului «servilism», pe care-l biciuiește, noua încredere în sine și avîntul ce trebuie pentru a birui.

*

În aceste credințe s'a încheiat viața lui Lăpădatu. Ele sînt astăzi ale celor mai mulți scriitori și cugetători. Mine, ele vor fi atmosfera vieții noastre naționale. E vremea să îndreptăm un gînd pios către acela care le-a avut de mult și le-a spus, de și știa că puțin îl vor ceti, înțelege și urmă.

N. IORGA.

SONET

*Războiul sfânt, nerăsplătit al pînii,
Îl duc tot ei, oștenii robiți ai gliei,
Scoțînd izvorul vieții și tăriei
Din darnicul sîn negru al țărîni.*

*De-asupra lor puterea vrăjmășiei
A tot mînat în valul crunt păgîniț,
A tot făcut mereu mai răi stăpîniț,
Mereu mai plînse doinele robiei.*

*Puterea lor era atunci întreagă,
Și 'ntreg al lor era atunci ogorul,
Căci îl iubiau și-l îngrășau cu sînge...*

*Iar astăzi cînd pe-o țarină pribeagă
Își duce pași 'n taină călătorul,
Ce glas pustiu aude, — glas ce plînge?*

CONST. SP. HASNAȘ

 TRADUCERILE LITERARE LA NOI

I.

Între micile popoare din Răsăritul Europei, care au totuși un mare drept și o datorie tot atît de mare la munca pentru cultura omenească universală, noi am fi cei mai bine înzestrați de fire și de soartă pentru o cucerire largă și mănoasă pe tărîmul traducerilor literare. Cu darul neamului nostru de-a învăța repede și bine orice limbă străină, cu așezarea noastră între popoare așa de diferite, cu răspîndirea noastră străveche în atîtea țeri, noi am avea puțința să absorbim pentru literatura noastră, pentru întinderea hotarelor ei tot ceia ce-î caracteristic și neperitor în literaturile altor neamuri. Totuși numărul traducerilor românești, vechi și nouă, din literaturile străine, este întristător de mic și nici calitatea celor mai multe din ele nu ne poate mîngîia îndeajuns. Cît ne-au întrecut în privința aceasta Ungurii, cu traducerile lor nenumărate, cu editarea sistematică, prin bibliotecă speciale și prin oameni de toată isprava, a cărților străine

din orice domeniu al cugetării omenești, și mai cu seamă prin editarea autorilor literari universal!

Altă dată, de pe la începutul veacului trecut, pînă prin anii 1860-70, o spornică și foarte inteligentă activitate de traduceri îmbogăția literatura noastră și atrăgea pe scriitorii cei mai vestiți ai vremii, pe un I. Heliade-Rădulescu, Alexandrescu, Costache Negruzzi. Publicul nostru cetitor, neștiutor de alte limbi, putea să cunoască, în talmăcirii une ori deosebit de norocoase, aproape totdeauna destul de conștiințioase, opere clasice grecești, franceze, germane, și chiar pe unii scriitori moderni ai timpului, pe un Pușchin, Lamartine, Victor Hugo.

Conducătorii acestei activități erau scriitorii în toată puterea, înțelegeau nevoile literaturii noastre, aveau știință bună despre comorile așa de minunate ale literaturilor străine, aveau și toate calitățile sufletești care să-î apere de orice ispită a interesului material și de orice descurajare pentru roădele sfoase ce răsăriau pe brazda jertfelor grele. Publicul, puțin cît era și cît putea fi pe-atunci, știa să cinstească pe îndrumătorii culturii noastre, pe creatorii literaturii noastre, pe mijlocitorii desinteresați între noi și popoarele mai înaintate ca noi. Nu se pomeniau pe atunci editorii «rumuni» plămădiți din ignoranța slovelor și din lăcomia banului, nici traducătorii de porunceală, tot atît de străini de operele pe care le întorc... pe dos ca și de limba în care-și înviresc meșteșugul de contrabandă. Nu se pomenia nici public corupt sufletește, lihnit după lecturi de senzație, de lingușire a simțurilor inferioare.

Urmă apoi o vreme care impunea alte probleme scriitorilor noștri. Se văzuse și din studiarea autorilor străini, din greutatea adese ori neînvinsă ale tilcuiii lor pe românește, că, înainte de-a întemeia o bună literatură de traduceri, este nevoie de o bună literatură națională, care să pună în mina traducătorilor cele mai trebuincioase mijloace de muncă: o limbă literară în stare a se mlădia pentru toate finețele unei interpretări artistice congeniale și un simț artistic sigur de sine. În partea a doua a veacului trecut, cursul mișcării noastre literare este îndreptat către aceste ținte: alcătuirea unei limbi literare moderne și ridicarea spiritului nostru literar la nivelul artistic al marilor literaturi europene. Opera lui Alecsandri și a contemporanilor săi, dar mai ales monumentală operă a lui Eminescu, au desăvîrșit această problemă, și veacul nostru ne-a găsit cu o atmosferă literară limpede și sănătoasă, prielnică celor mai artistice creațiuni, deosebită numai prin împrejurări organice, prin hotărîrile nestrămutate ale naturii, de atmosfera altor literaturi.

Acum era firesc să ne întoarcem la una din problemele părăsite

ale literaturii noastre, și traducătorii operelor străine să înceapă a scoate, din tărîmul hrănit atîta vreme prin munca scriitorilor naționali clasici, opere vrednice de a fi păstrate printre scrierile noastre originale, interpretări congeniale ale unor scriitori europeni în toată cugetarea și 'n toată producțiunea lor.

Întiul traducător modern al nostru, întiul înfrățitor genial al graiului românesc cu literaturile strălucite ale omenirii, întiul maestru al talmăcirii artistice desăvîrșite este d. Gheorghe Coșbuc, încununat pentru aceste vrednicii și prin marele premiu al Academiei, acordat pentru traducerea «Eneidei». Urmașii lui harnici, inzeștrați cu toate darurile unor traducători literari de mîna întii, sînt poeții St. O. Iosif și D. Anghel, cărora literatura noastră li datorește încetățenirea în cea mai fericită formă a unora din cei mai mari scriitori universalii ai vremurilor de azi. Pe aceleași drumuri merge, în anii din urmă, tovarășul lor de poezie și dezmiertatul musei ardelenesti și al publicului românesc de pretutindenă, d. Octavian Goga.

ION SCURTU.

D O R

*Gemeaș înfrînși copaciș,
Dar aș tăcut acunș;
Doar vîntul mai ridică
Zăpada de pe drum.*

*Ce cald e în odaie,
Și dulce, și tăcutș;
Pe culmî se lasă șara,
Și focul s'a trecut.*

*Vedenii de-altă lume
Așar, așoi s'ascund,
Cum năvălește murea
Și-alunecă pe prund.*

*Îmi pare cîte-odată,
Că ușa s'a deschis,
Că vii, adus pe ărișii
De dor, ca într'un vis:*

*Din umbra tăinuită,
Lumină să răsariș;
Eu să privesc la ochii
Întunecașii și mariș;*

*Robită de-al lor farmec,
Povestea să li-ascult
Și să te 'ntreb: Știut-ai
Cît te-am iubit de mult?*

ADRIANA GHEORGHIU.

UN SUFLET NEVINOVAȚ

Amară viață a trebuit să fie în casa aceia, dacă, într-o bună dimineață, «coana-Leonora» își făcu din rufele și din hainele ei mai bunăsoare o bucea destul de mare, își luă copilul de mână, porni prin niște străzi mai lăturalnice la gară și se sui în tren.

«Mare e Dumnezeu! oiă găsi eă ceva de lucru pe-acolo, numai să nu mai fiu cu frica în spate și cu zilele în palmă.»

Venia pentru întâia oară în București. Cînd a intrat pe Calea Griviței, în șuierăturile vizitiilor de la tramvaie și în strigătele de tot felul ale Oltenilor, parcă-i părea rău după liniștea mahalalei Tăbăcarilor din Focșani, unde-și avea casa, și unde, de bine, de rău, știa de unde să ieie lucrul și unde să-l puie; încunjurată de vecini cu cari mai ședea de vorbă, cînd trebuia să-și lase bărbatul bombănind singur prin casă, până ce adormia.

Dar, cînd și-a adus aminte de cei nouă ani petrecuți în sudălmile și bătaile unui bețiv, în lipsuri multe și lacrimi nesfirșite, îi părea că Bucureștii încă nu-s departe cit ar trebui de Focșani.

Vie-o cîteva zile a umblat harhageaua, încoace și încolo, cu copilul de mână, căutînd prin mijlocirea samsarilor pe cari-i găsia la fiecare răspîntie, «un loc mai bunăsoar, la o casă mai avută». Cum a făcut, însă, cum a dres, dar în haosul acesta de tîrg, unde familia este aproape distrusă și comunismul murdar se întinde mai rău decît pecingenea, coana Leonora și-a găsit un amant mai degrabă decît un «serviciu». Cele cîteva împotriviri ale ei de la început au fost răpede învinse de șiretenia viitorului tovarăș.

«Of! domnule, lasă-mă în pace, că-s sătulă de traiul cu bărbat...»

— Eă sînt un om foarte bun și blînd, — nici nu-ți închipui!.. Să nu cumva să crezi că eă am să fiu ca bărbatul dumitale, cu care ți-ai innădușit viața până acum, — ferească Dumnezeu!..

— Îi fi și bun, nu zic ba; dar ce fac eă cu copilul?... Că n'aș vrea să-l oropsesc!.. Cine știe cum ajung mai încolo, la bătrînețe, și, dacă n'oiă avea milă de dînsul act, — are să mai aibă el milă de mine cînd s'o face mai mare?

— Să n'ai nici-o grijă! Copilul va trăi bine cu noi; il voiă îmbrăca, il voiă da la școală, — las' că-i port eă de grijă...»

Și, după o discuție de aproape două ceasuri, presărată cu jurămintele și declarațiile care sînt trebuincioase în asemenea întîmplări, pentru a ajunge la o convingere întreagă, — și numai după încredințarea că și copilul va fi fericit, coana Leonora, femeie cu foarte

puțină știință de carte, încă destul de tinărară, fără experiență multă, a venit în casa chelnerului Vasile Georgescu, din strada Uranus, numărul 17...

La început a dus un traiu bun. Vasile purta cu dragoste toată grija casei. Și, ca la început, Tilică, băetul coanei Leonora, era iubit de chelner (cine știe ce fel de iubire!), pentru că era ascultător și nu făcea nebunii. Femeia însă era cam nemângâiată, căci chelnerul trebuia în fiecare noapte să vie pe la două-trei, după ce se închidea cafeneaua unde își avea slujba.

Poate vre-un an de zile a dus casă împreună fără vre-o sfadă mai puternică, căci sfezi mai mici se întâmplau mai des, din pricina băiatului, care, — spunea chelnerul după un traiu de vre-o două luni —, «nu vrea să mă mai asculte de loc; eu îi zic una și el face alta». Sfezile acestea se sfârșiau, de obicei, cu lacrimi: începea coana Leonora să se roage bărbatului să aibă milă de Tilică și să nu-l mai palmuiască, «că el nu știe ce-i bine și ce-i rău». Și Vasile, după ce dădea drumul citorva sudalme inurdare, trîntia ușa: orî intra în casă, dacă sfada se petrecea afară, orî pleca în tîrg, dacă sfada era în casă. Dacă intra în odaie, coana Leonora nu știa cum să se poarte mai bine și cum să-i facă voia la toate cele, ca să nu-l sclintească cumva și să se apuce iar la suduit. Dacă pleca în tîrg, ea intra în casă, își chema copilul lingă dînsa, îl mîngîia, și-i dădea cinci bani să-și cumpere bomboane; iar, după ce copilul, care, ca toți copiii, nu putea să cîntărească dragostea de mamă, pleca zburdalnic la dughiana din colț să-și cheltuiască gologanul, coana Leonora începea să plîngă, așa cum știe să plîngă o mamă căreia i se palmuiește copilul de un «străin» fără milă. Începea, pe urmă, să mai scuture și să mai așeze lucrurile prin casă, până ce i se uscau lacrimile pe obraji, oftînd des și năvălindu-i în suflet aducerile aminte de pe cînd trăia la Focșani. Era rău bețivul, rău și păcătos, și nu purta grija casei, dar ceia ce avea, avea cu dînsa, nu cu Tilică. Cîte-odată gîndul îi fugia mai departe, în trecutul mai fericit al vieții ei, cînd trăiau părinții și nu era măritată; unde mai puî că era fată frumoasă și mulți oftau după dînsa...

Și, în frămîntarea acestor gînduri, mai oftînd cite-o dată, după ce mătura prin casă și așeza toate lucrurile la locul lor, se ducea la bucătărie, unde pregătia mîncarea pentru sară, căci la prînz nici-o dată nu-i venia bărbatul.

Într'o seară, Vasile a venit acasă mai de vreme, c'o scrisoare în mînă. Coana Leonora simți un fior, care o făcu să îngălbenească, ca și cum scrisoarea ar fi fost prevestirea unei nenorociri.

«Da' de unde-î scrisoarea ceia ?

— Ce mă 'ntrebî așa?! De und' să fie?.. De la Craiova, de la mama.

— Credeam că... — Și oftă. — Și ce scrie ?

— Vine la noi să stea vre-o două-trei zile; trebuie să mă duc minî dimineață la gară; vine cu trenu' de opt.»

Urmă o tăcere scurtă, în care timp coana Leonora se răpezi să vadă dacă nu-î dă mîncarea în foc.

«Uite ce-î, Leonoro, ce facem noi cu copilul?... că n'aș vrea să mai știe mama că...»

Femeia se uită jicnită în ochii chelnerului.

«Ce te uiți așa la mine? Ce, nu mă mai cunoști ?

Atunci veni și Tilică de pe stradă.

«Ba, da! te cunosc; dar știu eu ce să fac cu dînsul? spuse coana Leonora.

— Trebuie numai decît să-l ascundem aste trei zile, altfel...»

Și dădu din umere. Copilul se uita, cînd la «nenea-Vasile», cînd la maică-sa. Coana Leonora își privia odrasla, cu inima amărîtă de vitregia care pornia din sufletul lui Vasile. Apoi întrebă:

«Unde să-l ascundem ?

— Du-l și tu la madam Lăzărescu.»

Copilul, care pricepuse că era vorba despre dînsul, se lipi de fusta maică-si, și spuse scîncînd:

«Nu mă duc acolo, că mi-a spus madam-Lăzărescu că mă bate cînd m'o măî prinde prin curtea ei.»

Într'adevăr, între Tilică și Ionel, băiatul lui madam Lăzărescu, era o sfadă strașnică, din pricina unui zmeu.

Vasile sudui și privi încruntat:

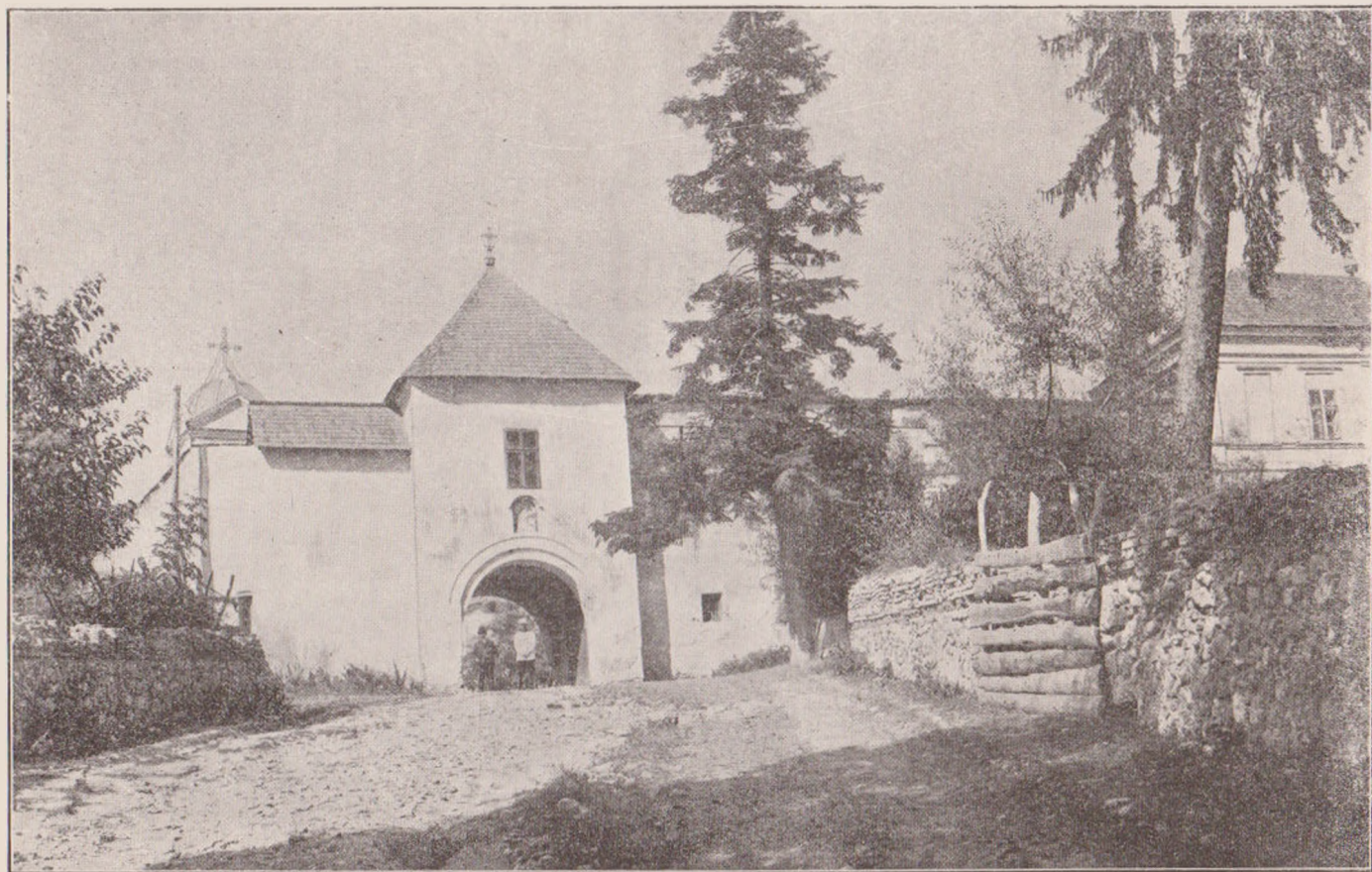
«Dacă ești un destrăbălat și-un obraznic! — De ce nu te măî as-tîmperî?»

Și iar sudui. Coana Leonora își luă copilul de mină, fără să zică o vorbă, și porni la madam Lăzărescu. Chelnerul, mînios, intră în casă. El n'ar vrea să-l găsească maică-sa trăind cu o femeie care are un copil, și încă un copil de opt ani! Cînd a plecat de-acasă, maică-sa i-a spus curat: orî să te însorî c'o fată cum se cade și să fii și tu în rîndul oamenilor, orî nu te măî însura; dar, de'ncurcat de azi pe mîne c'o femeie să nu te'ncurci, că te descurci greu.

Dar dacă-l găsia maică-sa și cu un copil care nu-î al lui? Nu-î vorbă, nici acu n'are să-î pară bine că-l găsește însurat ca neoamenii, dar treaba asta se măî trece cu vederea, că, de! e om mare și el, cu armata făcută, — și s'a mîntuit vorba. Totuși, minî, cînd o veni

MĂNĂSTIREA HUREZU: BISERICA CEA MARE.

MĂNĂSTIREA HUREZU: INTRAREA.

maică-sa, are să-î spuie pe drum că trăiește c'o femeie, la care să nu cumva să se uite rău, sau să-î zică ceva care ar supăra-o, — chiar dacă nu i-ar plăcea.

După un ceas, s'a întors înapoi coana Leonora.

«Ce-a zis madam Lăzărescu? întrebă chelnerul.

— N'a zis nimic; l-a primit.

După aceia începură amîndoi să vorbească despre pregătirile de mine: cită carne să se cumpere, ce fel de zarzavaturî, cîte felurî la prînz și cîte seara, și ce anume felurî de mîncare să gătească.

Toată noaptea, femeia, plină de grijă, n'a putut să doarmă. Abia aproape de ziuă, gîndindu-se mai mult la Tilică decît la mama chelnerului, în frămîntarea multor gîndurî și socotindu-și numai puține din atîtea zile de suferință, obosită de oftat, își pierdu simțirile și ațipi.

*

A doua zi, pe la ceasurile opt, d'innaintea casei, dintr'un muscal cu cauciuc, se scoborîră Vasile și cu maică-sa, o femeie foarte grasă, cu o bucea în mînă. Coana Leonora îi ieși înnainte, sărută mina soacră-sa, îi luă buceaua; apoi, intrară cu toții în casă.

Începură să vorbească despre una și despre alta, ca niște oameni cari nu s'aū văzut de multă vreme și cari aū multe de spus. Ce mai face cutare? da' cutare? da' voi cum o duceți? Nevasta chelnerului umbla încoace și încolo, harnică să pregătească masa.

«Ar fi bine, mamă, spuse feciorul, să trecî dincolo în odăița ceialaltă, să te odihnești, că-î fi trudită destul, după noaptea asta de drum.

— Las' c'oiū dormi eu după masă; *acușica* să mai stăm de vorbă.»

Apoi întrebă pe noră-sa, căreia îi curgeau sudorile, gătind mîncarea la plită:

«Dar, *dumneata*, Leonoro, cum te împaci cu Vasile?»

— Cum să mă împac? Și oftă. — «Bine, mulțamesc lui Dumnezeu.

În gîndul ei, însă, binele acesta avea o mulțime de răutate într'însul. Așa, de pildă, nu era de loc bine că Vasile îi palmuia copilul; nici nu era bine că trebuia să-și ascundă prin străini odrasla, trup din trupul ei; și multe nu erau *bine*, — dar ce putea să spuie ea soacră-sa?

Iar, la amiază, coana Leonora așeză masa supt castanul sălbatec din mijlocul ogrăzii, și se așezară toți împrejurul mesei.

Începură să mănince. Din ograda vecină, de la madam Lăzărescu, copilul privia cu jînd printre zăbrele. Și, pe cînd Vasile și cu maică-sa mestecau bucatele cu lăcomie, copilul își lingea buzele și înghiția în sec. De la o vreme, însă, nu mai putu răbda și începu să scîncească,

acolo, în dosul gardului. Coana Leonora simți un fior puternic care-î trecu prin inimă, lăsă furculița jos, și nu mai lua nimic din farfuriile încărcate cu mîncări bune, pregătite ca de zile mari.

«Iea și mîncă, Leonoro, — spuse mama lui Vasile.

— Nu mai mînc, nu, n'am săturat.

— Lasă, mamă, — zise chelnerul —, n'o plînge dumneata pe dînsa... Nu știi că bucătarul gustă de ici, gustă de colo, pînă cînd se satură?»

Femeia oftă și își privi, îndurerată, printre zăbrele, copilul, care-și tot schimosia umerii obrajilor și făcea către maică-sa semne cu mîna, ca să vie la dînsul «numa' o leacă.»

«Parcă ești supărată, începu iar bătrîna; de ce nu mîncî?»

— Mîncăți dumneavoastră, că eu îs sătulă.

— Ia, soro, și mîncă.

— Nu, nu, nu mînc.

— De ce?

— Nu v'am spus că-s sătulă?

— Îi fi supărată c'a venit mama, — spuse chelnerul cu răutate; las'că nu stă mult *acilea*.»

Coana Leonora, cu privirile ca ale unui cîine bătut, se uită la Vasile, și oftă. Rămase un moment pe gînduri, dar își reveni iute în fire, se sculă în picioare, luă o farfurie și o umplu cu mîncare:

«Ei, Vasile, eu nu pot să mai mînc cu tine.»

Și porni la madam Lăzărescu.

ALEX. GH. DOINARU.

SONET

*Bătrîn oraș al unor vremi trecute,
Izvor al poeziei și-al luminii,
Pe locul tău domnesc de veacuri spinii
Și stai ruini de ziduri mari și mute.*

*Pustiul nisip, acolo unde crinii
Înbălsămau aleile piedute,
Trecut-au anii sute după sute
Și vin mereu la tine-acum străinii*

*Să 'nvețe cît îi e de lesne sorții
S' arunce un oraș în ghiara morții
Și 'n locul lui să 'ntindă o pustie.*

*Păstori-și cîntă doina lor pribeagă,
Și ca vrăjită stă pustia 'ntreagă....
Un vâl s' așterne de melancolie.*

LAZAR ILIESCU.

DOUĂ CĂRȚI DE ACTUALITATE ¹

I.

Istoria contimporană a poporului românesc constată, mai ales de la 1848 încoace, o așa de mare schimbare în condițiile *externe* de viață și activitate a neamului nostru, încît mulți, înșelați de înfățișarea ispititoare a lustrului de civilizație care acopere destul de mulțămitor în special împrejurările din Regat, n'aū pregetat a exagera mult-puținul făcut în jumătatea de veac de cînd ne-am apucat de dus «viață modernă» și aū scris istorii false ale *Renașterii României*.

Împrejurările, *cel puțin* tot așa de triste ca în trecut, în care se află încă până în clipa de față *poporul* nostru, superficialitatea culturii noastre și pildele pentru noi dureroase ale ridicării altor neamuri tot așa de tinere și în tot așa de grele împrejurări ca noi la același nivel aproape ca și al nostru — dovedesc cit de ușurei aū fost cei ce cîntău gloria neamului înaintea de vreme.

Îmbătarea cu idei exagerate asupra progresului făcut a adus după sine o mare zăpăceală în opinia publică a țerii. Pe de o parte, partidele politice, cu diferiții lor istorici-gazetari, se laudă pe întrecute pentru binele făcut și, dacă în perfecta lor mulțămire de sine mai aū vreme să vadă și răul, — îl aruncă pe socoteala protivnicului, continuîndu-și cu aceeași satisfacție punerea la cale a intereselor meschine de partid; pe de altă parte, diferiții «*patrioți*», istoriografi orî simpli muritori, încîntați de progresele — în aparență strașnic de mari — făcute în cei cînzeci de ani dîn urmă, n'aū altă grijă decît de a cîntări cu toată obiectivitatea cuvenită aurul pentru coroanele civice de acordat, conducătorilor politici ai națiunii.

Altfel decît în acest gen hombastic-optimist și cu totul neștiințific, și, în bunul înțeles al cuvîntului, nepatriotic, — afară de o singură

I. *König Karl von Rumänien* de Paul Lindenberg, — cu o heliogravură și peste 100 de ilustrații, Berlin, Ferdinand Dümmler, 1906. 369 pp. in 8°.

II. *The care of ancient monuments. — An account of the legislative and other measures adopted in european countries for protecting ancient monuments and objects and scenes of natural beauty, and for preserving the aspect of historical cities* («Îngrijirea monumentelor vechi. — Dare de seamă despre măsurile legislative și de alt fel, luate în țerile europene pentru ocrotirea monumentelor și obiectelor vechi și a priveliștilor frumoase ale naturii, și pentru păstrarea înfățișării orașelor istorice) de G. Baldwin Brown, profesor de artele frumoase la Universitatea din Edimburg, — Cambridge, University Press, 1905. 260 pp. in 8°.

excepție: *Istoria Romînilor* pe nemțește din colecția Lamprecht, nu s'a scris până acum nici la noi, nici în străinătate istoria contemporană a neamului românesc.

Și la mărirea confuziei, în ce privește adevăratele stări de lucruri de la noi, a mai contribuit încă o împrejurare. Din bună credință (amețite de laudăroșiile noastre), din simpatie, ori din șiretenie politică, diferite popoare străine, prin diplomații și scriitorii lor, au întreținut, prin publicații speciale ori mai ales prin presă, iluziunea înaintării noastre gigantice pe calea culturii. Azi însă, alte popoare tinere din prejurul nostru, oferind cheazășii de serioșitate, nu ni se mai acordă cine știe ce atenție, și la nevoie ni se spune fără cruțare, direct ori indirect, curatul și tristul adevăr.

*

Cartea diletantului ¹ Paul Lindenberg e, provocată de jubileul Măriei Sale Regelui, a cărui viață o povestește; cartea e scrisă încă tot în felul vechi: entusiast, încrezător și... înșelător cu privire la oamenii politici și faptele lor.

Cunoscînd însă numai cîteva din izvoarele tipărite în nemțește și o *singură* colecție franțuzească, L. scrie istoria «personală», am zice, a Regelui Carol, făcînd aproape abstracție de țara al cărui rege Măria Sa este. Nu că n'ar fi avut intenția de a da și istoria contemporană a României — Doamne păzește! această *pretenție* o arată la fiecare pas —, dar autorul cunoaște așa de puțin împrejurările vechi și nouă de la noi, încît partea din lucrarea lui privitoare la țara Romînilor nici nu poate fi luată în serios. Cit despre cea privitoare la *Domnul* țerii, sînt și aici foarte multe restricții de făcut.

Izvorul principal pentru activitatea regelui Carol al României sînt pentru L. *Memoriile* Măriei Sale, ceia ce nu-î decît foarte inteligibil. Ca orice străin însă, și mai ales ca orice German, autorul uită, aproape peste tot, să mai pomenească — așa cum ar trebui — de ajutorul, oricum, foarte prețios, pe care *Domnul* l-a avut, precum o mărturisește totdeauna, în chiar aceste Memorii, de la sfetnicii săi. Din *acest* punct de vedere, cartea nu poate plăcea «patrioților». Dar ea nu poate plăcea nici oamenilor de știință, — bine înțeles: ai României, căci învățații străini ne cunosc încă și mai rău decît d. L. —, pentru motivul că o expunere solidă a activității regelui Carol nu poate fi întreprinsă înainte de a ști bine ce se făcuse *înainte* de venirea

¹ L. e un essayist și autor de schițe și descrieri cu privire la Berlin și împrejurimile sale. După cît știm, n'a scris nici-odată *istorie*.

Măriei Sale. Și, precum am mai spus, L. cunoaște cât se poate de rău istoria poporului nostru.

E însă în această carte, în afară de povestirea limpede și destul de avîntată a vieții Regelui înainte de venirea la noi, încă o parte bună: anume, lămurirea rolului avut de Romîni în războiul de la 1877-78. Autorul, care simte pentru eroul său toată admirația, arată aici și poporului românesc simpatia sa pentru vitejia dovedită în lupta de neatîrnare.

Altfel, L. nu ni face șicane cu diferitele concesiї streine ori cu un anume articol din tratatul de la Berlin, ceia ce așa de adesea se grăbesc a pomeni și discuta, spre *moralisarea* noastră, diferiți alți străini.

Pentru noi Romîni, cartea lui L. n'aduce absolut nimic nou, nici măcar întru cit privește punctul de vedere *german* al tratării chestiunii («Germanismul a creat România modernă»). Pentru străini, ea poate da cîteva lămuriri... acceptabile în lipsa altora. Principalul e însă că cel puțin nu sîntem încă odată defăimați pentru *păcate pe care nu le avem*. Și pentru atita doară de-ı putem fi și noi recunoscători autorului.

* * *

În nenumărate rînduri s'a vorbit de rușinea de a nu avea încă pînă azi un Muzeu Național vrednic de acest nume. Și chiar acum în urmă a mai apărut într'una din revistele de frunte ale țerii un articol în această privință¹. Și iară, tot de curînd, «directorul general al săpăturilor» este *din noi* acusat — de astă dată de colegul său de specialitate dela Universitatea din Iași — pentru distrugerea monumentelor a căror cercetare el a întreprins-o în diferite epoce ale activității sale archeologice.

Cartea profesorului Brown, precum se vede din titlul deplin dat în notă, face o dare de seamă comparativă despre măsurile luate pentru păstrarea clădirilor ce s'au numit la noi «*monumente istorice*». Dar, în afară de aceste date care alcătuiesc cuprinsul părții a II-a a lucrării, autorul dă în partea I-a o expunere a «*principiilor și practicei administrației monumentelor*», unde oarecum resumă ultimele rezultate ale legiuirilor și hotărîrilor lumii civilizate în această privință. Se cercetează aici însemnătatea și rostul păstrării monumentelor, *rolul opiniei publice* în păzirea lor și apoi, pe larg, mijloacele de păstrare a monumentelor (societăți și publicații private; agenții oficiale și semi-oficiale; muzee; legislație națională și locală); restaurarea lor; clasarea și inventorierea lor; publicațiile oficiale; ros-

¹ De d. Tzigara-Samurcaș, în *Viața românească* pe 1906, No. 4 (vol. II).

tul «directoratului general al săpăturilor» și, în sfârșit, mijloacele pentru a se opri înstrăinarea diferitelor odoare ale trecutului.

Despre țara noastră se vorbește în partea II-a a cărții (*Administrarea monumentelor în diferitele țări europene*), în capitolul al XI-lea: «Provinciile dunărene. România, Serbia, Bulgaria, Bosnia, Herțegovina».

Ce spune B. despre noi, e, firește, foarte puțin; se resumă legile făcute în 1892: una pentru păstrarea și repararea monumentelor publice și cealaltă pentru săpături și descoperiri. Despre vre-un muzeu, iară, firește, nici vorbă. Dar ceia ce trebuie să ne doară mai mult, e admirația cu care autorul vorbește în acelaș capitol de vecinii noștri Bulgari, cari în această privință ne-au lăsat în urmă.

Astfel, chiar la începutul capitolului, ca introducere, B. spune: «Provinciile dunărene au pentru monumente o legislație recentă, de o natură puțin cam drastică și după care pretenția Statului de a controla orice ocupație cu monumentele vechi e împinsă foarte departe. După cum s'a observat mai mult decât odată, o astfel de legislație e în de obște mai aspră în țările a căror populație e în general pe o treaptă inferioară de civilizație. Această observare, trebuie să mărturisim, încetează răpede de a avea aplicare la Bulgaria, ai cărei locuitori arată pentru cauza educației o înclinare care-i face Iaponesii (!) acestei părți a Europei» (p. 225).

Iar, mai departe, după ce arată pe larg dispozițiile legilor bulgare în privința monumentelor și săpăturilor, autorul zice: «*Resultatul măsurilor aici arătate a fost întemeierea la Sofia a unui foarte promițător Muzeu Național, despre care profesorul Conze¹ s'a pronunțat că e unul din cele mai bune de felul său². Un număr considerabil de monumente clasice a fost colecționat în despărțământul antichităților*» (pp. 228—9).

Pentru acei cari tot mai au milă de monumentele istorice și de cinstea țerii noastre pe acest tărîm, și cari mai au cumva nădejdea de a vedea întemeindu-se un Muzeu Național, cetirea lucrării profesorului Brown va fi de cel mai mare folos și interes.

V. PÎRVAN.

¹ Unul dintre fruntașii științii arheologice europene.

² Compară în *Jahrbuch des deutschen archäologischen Instituts*, XX, 1905, Beiblatt, p. 109, *Descoperiri arheologice în anul 1904*: «Despre activa ținere în seamă a descoperirilor arheologice în Bulgaria stă ca mărturie strălucita întruchipare a Muzeului din Sofia, multămită d-lui director Dobruschi. Regretăm că nu ni s'a dat puțința de a face aici o scurtă dare de seamă».

DIN „ILIAȘ-VODĂ”

— Icoană istorică în versuri —

Actul al 2-lea

SCENA I.

ROMAN, fiul lui Iliăș. OLTEA, iubita lui.

Palatul din Suceava. Noaptea.

ROMAN.

Toate vin de-odată.

OLTEA (venind spre el)

Roman!

ROMAN

*Nu mai e nici-o scăpare,**Și e noapte, e'tuneric, vai! ce dor îmi e de soare!**Și el nu vrea să s'arâte, par'ca-mi face într'adins.**Și cărarea ia privește-o cât de albă-i: un drum nins!**Și ascultă ce tăcere e afară; nu se-aude**Nici o șoptă'n toată firea și îmi pare că sînt ude**florile de rouă; uite am trecut de cîntători.**Cît de 'nct se scurge vremea, și un veac e pînă 'n zori...*

OLTEA

E o clipă.

ROMAN

*Clip'aceia cite, cite poate-aduce**Cîte griji și cîte rele într'o clipă te pot duce**Pînă și la nebunie, neputînd găsi vre-un leac,**Și o clipă-ți poate-aduce ce nu ți-a adus un veac.**Vezi tăcerea mă 'nspăimîntă.. Prea e liniște afară**Prea-î senin... O să se întîmple ceva groaznic. Biata țară!**Nimeni azi nu mă răspunde 'ndureratului ei glas.**Toți îl părăsesc pe Vodă: mie... tu mi-ai mai rămas.**Vino coala 'n umbra nopții pe cărarea cea pustie:**E tăcere, numai pașii tăi s'aud, și să n'adie**Decît glasul tău, iubito. Ci să mergem strîns lipiți**Unul de-altul drumul nostru luminos de 'ndrăgostiți.**Și luceafărul ce 'ncearcă să se-apropie de lună**In zadar, nu ne-o ajunge. Las', vîzîndu-ne 'mpreună,**Să-și blesteme singur soarta, ascunzîndu-și fața 'n nor,**Să ne pizmuiască dînsul, cel măi mîndru 'ndrăgitor.**Cîți nu sînt în lumea asta, 'ntreabă stelele să-ți spună,**Cîți luceferi n'are lumea, toți 'ndrăgostiți de lună.**Vino!*

(Îi iea mîna și i-o sărută)

OLTEA (depărtîndu-se)

Nu!

ROMAN (stăruitor, cu ochii în ochii ei)

*Cu ochii-aceștia și cu aste gene lungi
Îmi gonești din suflet răul și durerea mi-o alungî.*

OLTEA

*Nu-ți uita menirea, Roman, du-te 'n ajutorul țerii
Dragostea moșiei este înaintea orișicărei:
Are azi nevoie țara de un sprijin, brațul tău:
Fie sprijin pentru dînsa, nu colan gîtului meu.*

SCENA VII.

ILIAȘ. ROMAN. MARIA.

ILIAȘ

*Ești prea tînăr: nu știi încă să cetestești în inimi; poate
Măi tîrziu vei ști că 'n oamzui viclenii sînt toate, toate.
Dar tu, căutînd să afli ce-au făcut strămoșii tăi,
Ca să-ți poți înnălța gîndul cu-a lor faptii, dacă vrei,
Nu 'ntreba de loc pe oamenii, căci ei lesne dau uitării
Chiar și pe acei ce'n viață au muncit în dorul țerii.
Deci, luînd fratele cu tine, amîndoi să vă trudiți
Iaptele să le cunoașteți a' strămoșilor slăviți,
Căutînd prin vechi biserici și prin mănăstiri uitate,
Căci pe lespezi de morminte voi le veți găsi săpate
Mult mai bine ca în inimi; tot în ele-î trecător,
Dar pe lespede rămîne cit e neamu'n viitor,
Scris cu slova strămoșească și de veacuri prăfuită
Fapta ce prin veacuri este pururea de neam slăvită.
Căci pe inima de oameni și pe lespede de rînd
Răbojîta e povestea unui Domn viteaz și blind:
De pe inimă se șterge uite fapta strămoșească,
Dar pe piatră cînd ai scris-o, ea rămîne s'o cetească
Veacurile-atît de multe cite frunze sînt în pom:
Piatra e mai mult, adesea, ca o inimă de om.
Tu 'ngenunche lîngă dînsu, evlavios o d'slusește,
Vezi vedea cum însăși piatra, piatra singură vorbește,
Iea-ți tu fratele aproape și, cetînd cu sete 'n voi
Fapta strămoșească, Roman, luați-o pildă amîndoi,
Și să căutați cu rîvnă să pătrundeți taina slovei,
Căci pe lespede stă scrisă sfînta carte a Moldovei.
Eu rămîn, și pe mormîntu-mi nu-î nimic, nimica nu-î,
Să se scrie... Despre mine ce isprăvi ai ști să spuți,
Ce-am făcut în țara asta rătăcind în calea vieți-mi?
Ce-ar putea să mi se scrie pe mormîntul meu, spunestî-mi?
De-aș avea încă mormîntul..., dar se poate pînă 'n zori
Trupul meu să fie hrana, prada unui stol de ciorî:
N'o să aibă nimeni milă, ci-și vor bate joc de mine,*

(îniștindu-se)

Hai, plecați, e vremea!

(cu mina dreaptă își ascunde ochii, cu cea stîngă îi depărtează.)

ROMAN (luîndu-î mina între-ale lui.)

Tată! lasă-mă să stau cu tine.

DINU RAMURĂ

CRONICĂ

I. Cărți.

Răspunzînd la o conferință pătimașă, despre Macedonia, a semi-doc-tului grec Cleante Nicolaidēs, d. Pericle Papahagi (Vurduni) a deslușit întrebarea într'o altă conferință, ținută tot în Germania, și care iese acum în românește, supt titlul «Cestiunea aromînă» (Brașov, 1906). În această cărticică se află și știință adevărată și o expunere foarte limpede.

* Administrația Domeniilor Coroanei tipărește în biblioteca sa șese monografii economice, cu oarecare date istorice ale moșiilor pe care le are în samă. Dacă ar fi mai puțin sec redactate, descrierile ar fi și mai bune. Ilustrațiile sînt cam slabe.

* Numele lui Nicu Stejărel, autorul povestirilor «pentru țeranî», e N. Ștefu, învățător. Cartea cuprinde îndreptări morale, în graiul destul de limpede.

* În broșura «Inaugurarea bustului lui Mihail D. Korné», se va găsi mai ales un foarte frumos și bogat în icoane discurs al lui Delavrancea. Mihail Cornea, care se scria, franțuzit, Korné, a fost, se pare, în adevăr, un strașnic avocat. S'a încercat și în literatură, tipărind versuri franțuzești, și chiar românești, acestea în «Convorbirile literare» din cele d'întăiu timpuri.

II. Reviste.

A doua parte din n-rul jubilar al «Convorbirilor» cuprinde pagini de istorie contemporană de d. D. Onciul, cercetarea d-lui Lăpădatu despre Vlădica Damaschin, un interesant act prin care cel d'întăiu Mitropolit unit al Ardealului, Atanasie, cere (1703) a i se da monetăria veche din Bălgrad pentru a face o școală de latinește și românește (publicat de d. N. Dobrescu), un limpede și luminos articol al d-lui Moisil despre «despotul» Dobrotici, care a dat numele Dobrogei, unele observații ale d-lui Traian Bratu despre însemnătatea erudiției în istoria literaturii (a se lua aminte de caraghioșii ce sînt, din lene sau din invidie personală, de altă părere); d. Pirvan începe un *minunat* studiu asupra Daciei romane, plin de vederi nouă și lămuritoare, de știință adevărată și de vioiciune deosebită, cea mai bună făgăduială pentru viitorul științific al acestui excepțional tînăr; nu mă învoiesc cu felul serios în care d. Bogdan-Duică tratează iremediabila ușurătate de retor a d-lui Pompiliu Eliade. Sînt și mai multe studii filosofice. Din literatură, se desface numai o schiță a d-lui Gîrleanu, poate cea mai frumoasă ce a dat pînă acum.

În «Albina» no. 39, d. general P. V. Năsturel urmează cu folositoarele sale facsimile și rectificări de inscripții.

În același număr, o zguduitoare nuvelă de Sadoveanu.

* Tot «Albina», no. 40, reproduce după «Buletinul armatei și marinei» două splendide ilustrații înfățișând călătorii de prin anii 60 ai principelui Carol. În același n-r d. S. Teodorescu-Kirileanu dă o versiune românească a poveștii celor trei fete la care vin să-și caute adăpost părinții bătrâni, poveste ce intră în țesătura *Regelui Lear* al lui Shakespeare.

* În *Familia* (Oradea-Mare), no. 25, note de călătorie iscălite Ioanovici-Călin (dar Kendeffy nu e egal cu «cînd-o-fi», ci cu Cîndea). Interesantă constatarea că nemeșii Hațegului nu sufăr a li se zice Romîni sau Unguri, ci numai «nemeși din funduș». Apoi urmează o povestire, bine condusă. Revista dă chipul d-lui D. Onciul.

* Din toate punctele de vedere e foarte bun n-l dublu (7—8) din revista craioveană «Ramuri». Articolul de îndrumare e scris, limpede și hotărît, de profesorul Bănescu. Urmează poezii de Corneliu Moldovan, I. M. Marinescu, de Vulovici, de alt ofițer-poet, Braborescu (o izbită traducere din franțuzește), de d-ra Ana Codreanu și de cîțiva începători cari nu încep rău. Se dau schițe de Sadoveanu, de Boteni. Informația literară și culturală e bogată și dreaptă. Se vorbește și de un tablou al sub-locotenentului Rădulescu, adăugîndu-se că a zugrăvit și mănăstirea Jitianului; nu s'ar putea reproduce într'un viitor nr. al revistei?

III. Ziare.

Învățătorul Iuliu Groșoreanu, care a fost pe la noi în luna trecută, într'o călătorie de studii, tipărește impresiile sale din România, în «Tribuna» (Arad), n-le 123—5. El găsește că ai noștri au prea puțină inimă pentru neam și că programul școlii primare e prea încărcat. Amîndouă învinuirile sînt foarte adevărate.

* Știri despre Aromîni din Grecia, în «Universul», n-l 177 și următoarele:

* Taina cu «Dafin», colaboratorul «Răvașului», ar părea dezlegată. Un cetitor din Constanța ni scrie că supt acest pseudonim se ascunde poetul Soricu, dar studenții din Blaj cred că e un coleg al lor.

Cine are dreptate?

IV. Felurite.

Un monument al lui Rembrandt, marele pictor al umbrii și luminiî, marele ironist în tratarea chipului omenesc, s'a ridicat la Leyden, în Olanda, patria vechii picturî olandese, a lui Luca de Leyden.

* Din darea de seamă intitulată «Societatea academică romîna» din Berlin aflăm că societatea, care înfrățește pe tinerii noștri ce învață în școlile Berlinului, și e supt presidenția de onoare a ministrului României, d. Beldiman, a fost întemeiată în 1896, că ea posedă o mică avere ce se ridică spre 2.000 de franci, că s'au ținut multe conferinți cu subiecte deslușite și interesante și că are o bibliotecă, alcătuită din daruri..., foarte restrînsă.

N. IORGA.